

STORTINGET

Innst. 385 S

(2021–2022)

Innstilling til Stortinget
fra finanskomiteen

Dokument 8:223 S (2021–2022)

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Ingrid Fiskaa, Lars Haltbrekken og Marian Hussein om løsning for kontantutbetaling til befolkningen

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen snarest mulig opprette en offentlig løsning som kan brukes til kontantutbetalinger til norske husholdninger.
2. Stortinget ber regjeringen sørge for at det tilbys en offentlig bankkonto til alle innbyggere i Norge.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Lise Christoffersen, Frode Jacobsen, lederen Eigil Knutsen, May Britt Lagesen, Tellef Inge Mørland og Mona Nilsen, fra Høyre, Tina Bru, Mahmoud Farahmand, Heidi Nordby Lunde og Helge Orten, fra Senterpartiet, Kjerstin Wøyen Funderud, Geir Pollestad og Per Martin Sandtrøen, fra Fremskrittspartiet, Hans

Andreas Limi og Roy Steffensen, fra Sosialistisk Venstreparti, Kari Elisabeth Kaski, fra Rødt, Marie Sneve Martinussen, fra Venstre, Sveinung Rotevatn, fra Miljøpartiet De Grønne, Lan Marie Nguyen Berg, og fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, viser til vedlagte uttalelse av 6. mai 2022 fra finansminister Trygve Slagsvold Vedum.

Komiteen viser til Representantforslag 223 S (2021–2022) om å opprette en offentlig løsning som kan brukes til kontantutbetalinger til norske husholdninger, og at det i forslaget påpekes at en slik løsning kan tilbys gjennom Norges Bank.

Komiteen viser til at som sentralbank skal Norges Bank opprettholde en stabil pengeverdi, fremme stabilitet i det finansielle systemet og et effektivt og sikkert betalingssystem. Sentralbanken er en politisk uavhengig finansiell institusjon som tilbyr banktjenester til bankene, og som har rettighetene til utstedelse av konstanter.

Komiteen mener det er klokt å opprettholde et skille mellom pengepolitikken, som utøves av Norges Bank, og finanspolitikken, som ligger hos politiske myndigheter.

Komiteen viser til at forslaget også omtaler digitale sentralbankpenger. Digitale sentralbankpenger (DSP) er allment tilgjengelige elektroniske penger utstedt av en sentralbank i den offisielle pengeenheten. DSP er, som konstanter, en fordring på sentralbanken, i motsetning til bankinnskudd, som er en fordring på en privat bank. DSP blir i dag vurdert innført av flere sentralbanker, inkludert Norges Bank, og er mer utfyllende omtalt i Meld. St. 12 (2021–2022) Finansmarkedsmeldingen 2022. Norges Bank har utredet bruken av DSP i rundt fire år, og har besluttet å fortsette utredningen i en

fjerde fase i inntil to år, der det bl.a. skal gjennomføres eksperimentell testing av tekniske løsninger. Premisset for Norges Banks utredning er at mulighetene for privat sektor til å formidle kreditt til foretak og husholdninger ikke svekkes vesentlig.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt, mener at dersom det offentlige skal tilby en statlig bankkonto til alle innbyggere i Norge, så reiser det flere spørsmål om innretning og avgrensninger. Det kan bli komplisert for folk flest om de pålegges å ha en konto utenom dem de selv velger i egne banker. Kundeonti i Norges Bank åpner for at nordmenn kan bruke Norges Bank som sin bank, i hvert fall for lønnskonto og betalinger. Støtteordninger gjennom kontantutbetaling fordrer at pengene er tilgjengelige for bruk, enten det er betaling av lån, regninger eller betaling i butikk. Dermed må dette være mulig fra kontoen direkte, og det må knyttes betalingskort til kontoen i Norges Bank. Det betyr at Norges Bank, som trykker pengene og er selvfinansiert, kommer i direkte konkurranse med private banker som er avhengige av lønnsomhet og finansiering. Hvis kontoen skal kunne brukes til alt, vil det gjøre konti i private banker overflødig. Det betyr også at bankenes mulighet til å tilby utlån fra innskudd vil reduseres kraftig. Behovet for at Norges Bank også da må yte lån til private, blir da fort også et spørsmål.

Flertallet viser til at Norge har et velfungerende banksystem, som allerede håndterer offentlige utbetalinger, fra barnetrygd til pensjon og for mye innbetalt skatt. Det vil si at det finnes et velfungerende system for selve transaksjonen for kontantutbetalinger. Det er altså ikke en mangelfull digital eller monetær infrastruktur som hindrer eventuelle støtteordninger vedtatt i Stortinget.

Flertallet viser til at det var mange som måtte vente lenge på å få utbetalt støtte fra Nav etter den første nedstengingen i forbindelse med koronapandemien. Dette skyldtes at Stortinget vedtok mange endringer av eksisterende inntektssikringsordninger samtidig, til tross for at det ble opplyst om endringene ikke ville være mulig å få på plass på kort sikt og at det kunne ta flere måneder å få på plass nye systemer. Utdfordringen med stønader og kompensasjonsordninger er at en ubestemt krets av personer skal få utbetalinger fra staten dersom de oppfyller et definert sett av kriterier, og at kretsen og kriteriene kan variere avhengig av hvilket problem støtten er ment å avhjelpe.

Flertallet vil på denne bakgrunn foreslå at forslagene ikke vedtas.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at den store prisveksten på drivstoff, mat og strøm skal møtes med avgiftskutt og prisreduk-

sjoner. Staten er gjennom særavgifter en viktig bidragsyter til det høye prisnivået på drivstoff. Det enkleste og minst byråkratiske grepet som kan gjøres for å få prisene ned og dempe inflasjonsfaren, er at staten gir avkall på avgiftsinntekter. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet har foreslått, i forbindelse med behandlingen av Prop. 77 S (2021–2022), jf. Innst. 251 S (2021–2022) samt Prop. 78 S (2021–2022), jf. Innst. 270 S (2021–2022) å innføre makspris på strøm på 50 øre per kWh, halvere matmomsen og avvikle drivstoffavgiftene for å få prisveksten ned og dempe faren for inflasjon. Det mest effektive virkemiddelet, og som treffer dem som i særlig grad rammes av prisøkninger, er å redusere prisene på de produktene det gjelder. På denne bakgrunn mener disse medlemmer at prisøkningene skal møtes med avgiftskutt.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at de siste månedene med høye strømpriser har gitt betalingsproblemer for mange nordmenn. Sosialistisk Venstreparti og andre partier har foreslått kontantutbetalinger til husholdningene for å avhjelpe situasjonen. Disse medlemmer viser til at selv om det har vært uenighet om størrelsesorden og avgrensning av mottakere, har det vært flertall på Stortinget for prinsippet om kontantutbetaling til befolkningen. Løsningen for strømkompensasjon ble en helt annen modell, blant annet fordi det var teknisk krevende å administrere en kontantutbetaling på så kort tid som her var nødvendig. Disse medlemmer mener det er uheldig at mangelfull digital og monetær infrastruktur skal være en hindring for en politikk som et flertall på Stortinget har ønsket, og som potensielt kunne gitt en strømkompensasjon som var mer sosialt rettferdig og ikke påvirket insentivene for energisparing.

Disse medlemmer viser til at problemstillingen med kontantutbetaling har vært aktuell flere ganger i senere tid. Etter den første nedstengningen under koronautbruddet var det mange som måtte vente lenge på å få utbetalt støtte fra Nav gjennom de nye ordningene. Disse medlemmer vil understreke at endringene i dagpengereguleringen og andre sosiale ordninger ifm. koronapandemien var helt nødvendig for å begrense økende økonomisk ulikhet som følge av pandemi og nedstengning, noe SSBs inntektsstatistikk for 2020 bekrefter. Kontantutbetalingen til bedriftene gjennom kompensasjonsordningen gikk noe raskere enn utbetalingene gjennom Nav, selv om det også her manglet infrastruktur for betaling før ordningen ble opprettet – da ved hjelp av Finans Norge og de private bankene. Disse medlemmer viser til at man i andre land, for eksempel USA, har benyttet kontantutbetalinger (i form av bankinnskudd og sjekk/debetkort i posten) til befolk-

ningen som avhjelpende tiltak under koronapandemien.

Disse medlemmer viser til at det også fremover kan oppstå situasjoner der det kan bli aktuelt med kontantutbetalinger til husholdningene på grunn av akutte økonomiske situasjoner eller som omfordelende kompensasjon for andre politiske tiltak. Det kan komme flere perioder med særskilt høye strømpriser. Den geopolitiske situasjonen fører til ytterligere press på flere priser, særlig energi og matvarer. Fremover vil det etter disse medlemmers syn uansett være behov for kompensasjonsutbetalinger for økte miljøavgifter, for eksempel i form av en «grønn folkebonus».

Disse medlemmer peker på at generelle kontantutbetalinger har betydelige fordelings- og miljømessige fordeler fremfor andre aktuelle grep, som å redusere avgifter eller gi støtte som utformes direkte til f.eks. bilister, slik den svenske regjeringen har foreslått i forbindelse med drivstoffprisene. Disse medlemmer viser til at kontantutbetalinger kan avgrenses etter inntekt og derfor være ganske treffsikre fordelingsmessig. Disse medlemmer viser til statsrådets vurdering av forslaget, og vil understreke at kontantutbetalinger ikke skal være et alternativ til et omfordelende skattesystem. Poenget med at utbetalinger kan avgrenses etter inntekt, handler om at vi skal kunne hjelpe husholdningene raskt og målrettet når de er i en akutt økonomisk situasjon, all den tid skattesystemet dessverre ikke er omfordelende nok og endringer i skattesystemet har for treg virkning til å bøte på den akutte situasjonen. Disse medlemmer vil samtidig peke på at det er utfordrende å gi skattereduksjoner med progressiv effekt nederst i inntektsfordelingen, og at skattereduksjoner nederst i inntektsfordelingen må kombineres med bedring i det øvrige velferdstilbudet for å gi den beste fordelingseffekten. En infrastruktur for utbetalinger er dessuten ønskelig enten man avgrenser etter inntekt eller ei i konkrete tilfeller.

Disse medlemmer peker på at en nærliggende løsning på denne utfordringen er å tilby alle norske innbyggere en konto i Norges Bank. Dette går hånd i hånd med utviklingen og utrulling av digitale sentralbankpenger som et virkemiddel for å bevare sentralbankens, og dermed det offentliges, rolle i pengeforsyningen med kontanenes gradvise bortfall. Disse medlemmer viser til at private banker nå står for nesten hele pengeforsyningen til publikum ved at de skaper kontopenger når de utsteder lån. Disse medlemmer peker på at dersom kontanter faller bort uten at man har et digitalt offentlig alternativ, vil hele pengeforsyningen være privatisert uten at det ligger noen politisk beslutning bak dette. Innføring av digitale sentralbankpenger vil være et viktig bolverk mot private digitale pengeløsninger som nå vokser frem, enten det er kryptoaktiva eller betalingsmidler og -løsninger fra techselskaper, og vil bi-

dra til å sikre nasjonalstatens kontroll over pengevesen og betalingssystem.

Disse medlemmer er enig i at mulighetene til å formidle kreditt ikke bør svekkes mer enn nødvendig ved innføringen av digitale sentralbankpenger, men er uenig i at det er et poeng i seg selv at privat sektors rolle i kredittformidlingen ikke skal svekkes. Disse medlemmer viser til at bankenes finansieringskostnader har gått ned som følge av den gradvise økningen i kontopenger på bekostning av kontanter, og vil peke på at flertallets uuttalte premisse for sin politikk er at vilkårene for privat kreditttyting og pengeforsyning gradvis skal styrkes, og at en stadig større andel av folks pengebeholdning skal være heftet med kredittisiko uten å gi reell valgfrihet. Disse medlemmer anerkjenner at et tilbud av transaksjonskonti i Norges Bank vil gi et konkurranseforhold med private transaksjonskonti, og peker på at det er en del av Norges Banks utredning å ta høyde for dette, for eksempel ved at innskuddsrenten i sentralbanken settes lavere enn i private banker. Disse medlemmer vil videre peke på at det er et åpent spørsmål om det må tilknyttes betalingskort til kontoen.

Disse medlemmer vil understreke at et sentralt poeng ved utformingen av digitale sentralbankpenger må være å sikre folk et reelt valg om å oppbevare sine midler uten å måtte ta kredittisiko, og peker på at sentralbanksjef Ida Wolden Bache under høringen av Meld. St. 12 (2021–2022) Finansmarkedsmeldingen 2022 vektla betydningen av å kunne tilby et kredittisikofritt alternativ til publikum. Et lavterskel offentlig kontotilbud med digitale sentralbankpenger virker foreløpig som den beste måten å sikre publikum denne muligheten på. Samtidig gir det myndighetene en enkel og effektiv løsning i situasjoner der kontantutbetaling til husholdningene er aktuelt.

Disse medlemmer vil understreke at digitale sentralbankpenger med tilhørende kontoløsning ikke rokker ved den etablerte arbeidsdelingen mellom penge- og finanspolitikken. Disse medlemmer viser for øvrig til egne merknader i forbindelse med behandlingen av Meld. St. 12 (2021–2022) Finansmarkedsmeldingen.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig opprette en offentlig løsning som kan brukes til utbetalinger til norske husholdninger.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det tilbys en offentlig bankkonto til alle innbyggere i Norge.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen snarest mulig opprette en offentlig løsning som kan brukes til utbetalinger til norske husholdninger.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen sørge for at det tilbys en offentlig bankkonto til alle innbyggere i Norge.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og råår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:223 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Ingrid Fiskaa, Lars Haltbrekken og Marian Hussein om løsning for kontantutbetaling til befolkningen – vedtas ikke.

Oslo, i finanskomiteen, den 24. mai 2022

Eigil Knutsen

leder

Heidi Nordby Lunde

ordfører

VEDLEGG

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Finansministeren

Stortingets finanskomité
Stortinget
Karl Johans gate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
22/2382

Dato
6.05.2022

Dokument 8:223 S (2021-2022) Representantforslag om løsning for kontantutbetaling til befolkningen

Jeg viser til forslag fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Ingrid Fiskaa, Lars Haltbrekken og Marian Hussein (alle fra Sosialistisk Venstreparti) oversendt meg til uttalelse ved brev av 21. april 2022.

I Norge har vi omfattende ordninger for inntektssikring for husholdningene. Både skattesystemet og inntektssikringssystemet bidrar til en høy grad av automatisk stabilisering av økonomien. I utgangspunktet er derfor norsk økonomi godt i stand til å håndtere økonomiske svingninger uten at det etableres ytterligere ordninger. Ved ekstraordinære hendelser kan det likevel oppstå behov for å justere etablerte ordninger eller finne nye løsninger.

Stønader og subsidier innebærer ofte at en ubestemt krets av personer eller bedrifter har rett på utbetalinger fra staten når de oppfyller et definert sett av kriterier. Det er krevende å utforme ordninger som har lave administrative kostnader til kontroll mv., ikke gir uheldige insentiver for potensielle mottakere, gir tilstrekkelig rask utbetaling og er målrettede mot formålet de skal oppnå, uten å gi staten unødige høye utgifter. Det kan videre være vanskelig å finne gode data for å identifisere hvem som er i målgruppen, og hvor mye støtte disse bør motta. Representantforslaget trekker for eksempel frem at «kontantbetalinger kan avgrenses etter inntekt». Jeg vil vise til at skattesystemet allerede bidrar til betydelig omfordeling av inntekt. En eventuell ny, inntektsdifferensiert utbetalingsordning på siden av skattesystemet vil gjøre det samlede systemet for omfordeling mer komplisert og øke de administrative

kostnadene. Utfordringene ved raskt å lage enkle og treffsikre ordninger gjør at det bør være høy terskel for å initiere etablering av nye ordninger.

Etter at en stønads- eller subsidieordning er etablert, og alle mottakere og -beløp er identifisert, er det ikke nødvendigvis så problematisk å håndtere selve utbetalingen. For eksempel kunne vi under pandemien høste gevinster av høy grad av digitalisering i offentlig sektor, som gjorde at utbetalinger i flere av de nye tiltakene kunne skje forholdsvis raskt. Det norske finanssystemet er også svært velfungerende og effektivt, og de aller fleste personer og bedrifter har bankkonto. Overføringer via bankene er billig, raskt og trygt. Det finnes også utbetalingsmuligheter for grupper uten bankkonto. Etablering av en offentlig løsning for kontantutbetalinger fremstår derfor som et lite målrettet tiltak.

Representantforslaget nevner for øvrig «grønn folkebonus». Finansdepartementet følger opp anmodningsvedtaket om å «utrede en modell for omfordelende kompensasjon for økte miljøavgifter innen statsbudsjettet for 2023».

Med hilsen

Trygve Slagsvold Vedum

